

Активізація вивчення етнології в системі підготовки філологів: джерелознавчий аспект

У статті на основі аналізу різних підходів до класифікації джерельної бази етнології як історико-гуманітарної дисципліни визначені найоптимальніші джерела її вивчення через призму підготовки українських філологів з акцентуацією на регіональний аспект. Зокрема, одним із найефективніших джерел, що відбиває не тільки загальні принципи наукового джерелознавства, а й розкриває історію взаємин етнології, художньої літератури, історичної науки і філологічних дисциплін, визначено твори зі шкільного курсу української художньої літератури. А з огляду на регіональний аспект у джерелознавстві етнологічної науки значна увага приділена періодиці, матеріалам наукових конференцій та фахових збірників.

Ключові слова: етнологія, джерельна база етнології, підготовка вчителя української мови та літератури, історична динаміка, етнокультурні явища, художні твори, періодика, фахові збірники.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Предмет «Етнологія України» поряд з рідною мовою, літературою, історією України та української культури, діалектологією, історичною граматику, фольклористикою закладає основу національного самоусвідомлення майбутніх вчителів української мови та літератури, дає ключ до розуміння складних соціально-історичних проблем сучасності. Його вивчення здійснюватися у різних формах: лекції, семінарські заняття, екскурсії, збір польових матеріалів із наступним їх аудиторним опрацюванням. Результативність усвідомлення, засвоєння та використання етнологічних знань при формуванні фахових компетенцій значною мірою залежить від уміння користуватися джерелом отримання етнологічної інформації та методичного інструментарію для його опрацювання.

Джерелами етнологічних знань – в найзагальнішому сенсі етнологічним джерелом – може слугувати всяке явище, яке може бути використане для вилучення відомостей про етнічні об'єкти (етноси, їх побут, світоглядні уявлення, вірування, обрядовість тощо). Для практичної дослідницької роботи в галузі визначення динаміки духовної та матеріальної культури етносу необхідно володіти певними уявленнями про різноманітність етнографічних джерел і володіти методикою роботи з ними [6], водночас, пам'ятаючи, що вивчення етнологічних явищ рідко ґрунтується на якомусь одному джерелі або навіть групі джерел одного й того ж класу, а тому вимагає їх об'єднання (комплексування).

Аналіз історіографічної літератури засвідчив, що на сьогодні в етнології, зокрема і в українській, не існує загальноприйнятого, усталеного підходу до класифікації джерельної бази цієї історико-гуманітарної науки. З одного боку, це пояснюється складністю предмета дослідження, що досліджує етнокультурну динаміку матеріальної та духовної культури окремих етносів, з іншого – значною кількістю її міждисциплінарних зв'язків: у вивченні багатьох своїх тем етнологія послуговується історіографією суміжних наук: археології, діалектології, етнопедагогіки, етнопсихології, історії України, історії української культури, соціології, фольклористики та ін.

Аналіз досліджень і публікацій... Джерелознавчий аналіз етнологічної науки ставав предметом дослідження багатьох вітчизняних та закордонних науковців, кожен з яких подавав власне бачення визначення ієрархічності джерел та підходів до їх групування. Зокрема, Г.Лозко до джерел етнології відносить писемні джерела, речові пам'ятки, дані археології, антропології, географії, фольклористики, мовознавства [4, с.5]. М. Тиводар джерельну базу етнології групує у 6 типів: матеріали етнографічних експедицій; музейні зібрання; писемні матеріали; зображувальні матеріали; гуманітарні та природничі дисципліни; зв'язок етнології з суміжними дисциплінами [7, с.13–22]. 4 типи етнографічних джерел виділяє О.Уривалкін, відносячи до першої групи письмові свідчення – клинописи, літописи, хроніки, записи мандрівників та письменників; до другої – образотворчі та графічні матеріали: малюнки, скульптура, барельєфи, пластику, фрески, іконографію; третім, своєрідним видом етнографічних джерел, автор називає плани, карти, котрі дають уявлення не тільки про контури України та народи, що її населяли, а й про її етнографічне розмаїття, регіональну символіку та зовнішній вигляд мешканців різних регіонів; до четвертого типу джерел автор відносить музейні зібрання, які, за його визначенням, окрім пізнавальної цінності, дають можливість проводити порівняльно-типологічне вивчення явищ народної культури, виявляти їхню динаміку, закономірності розвитку та генетичне коріння. Водночас науковець

зауважує, що основним джерелом етнографії є матеріал, отриманий при безпосередньому спостереженні за реальним життям, проте не виділяючи таку групу джерел в окремий тип [8, с.16].

Ще один із авторів фундаментального посібника з етнографії України С.А.Макарчук наголошує на тісних зв'язках цієї науки з археологією, антропологією, фольклористикою, мовознавством, географією, водночас досить загально класифікуючи її основні джерела, не відділяючи від них основні методи збору та фіксації матеріалів: писемні джерела й речові пам'ятки, фольклор, кількісні та картографічні методи [5, с.23]. Значно розширюють та деталізують джерельну базу етнологічної науки, наголошуючи на різноманітності матеріалів, які використовуються для наукового аналізу, російські культурологи, виділяючи серед основних результати досліджень та описи вчених-етнографів; записи мандрівників; фольклорні та художні тексти; етносоціологічні та етнопсихологічні дослідження; численні публіцистичні матеріали та офіційні документи; історичну та суспільно-політичну літературу та ін. Крім того, автори наголошують на важливості безпосереднього контакту з представниками досліджуваного етносу, виділяючи як цінні спостереження за їхньою реакцією на різні ситуації, за логікою аргументів та роздумів, що використовуються під час суперечок та бесід, способах пояснення різних явищ оточуючої дійсності та власної поведінки [3].

Оригінальною є класифікація джерел етнологічної науки *за типом* (речові – будь-які реально існуючі предмети (одяг, їжа, посуд), письмові – будь-які матеріали, письмово зафіксовані (дослідження та описи учених, записки мандрівників, фольклорні та художні тексти...), образотворчі (картини, фотографії, наскальний живопис), та усні чи меморати (розповіді про життя); *за видами*: фольклорні, статистичні, матеріали діловодства, етнографічні описи, матеріали дослідження інших наук (археологічні, етнолінгвістичні та ін.); *за методами (способами отримання матеріалу та його наступної обробки*: опитування, інтерв'ювання; безпосереднє спостереження; аудіофіксація і відеофіксація; вибірка й аналіз статистичних та архівних джерел [2].

Цілком прийнятною на сьогодні для етнологічної науки, як на наш погляд, є класифікація джерельної бази однієї із найновіших гуманітарно-історичних дисциплін – історії повсякденності: 1) офіційні історичні документи; 2) джерела особового походження (епістолярії, мемуари, біографії, щоденники тощо); 3) періодична преса; 4) художня література та історична публіцистика; 5) візуальна документалістика (кінострічки, світлини, листівки, афіші, плакати та інші поліграфічні носії); 6) усні свідчення (інтерв'ю, опитування, чулки, анекдоти, бувальщини). Зокрема, для нас серед перерахованих груп джерел у світлі специфіки підготовки майбутніх учителів української мови та літератури особливо цікавими буде 4 група – художня література та історична публіцистика.

Формулювання цілей статті... Отож, з огляду на практичний інтерес – визначення шляхів активізації викладання етнології в системі підготовки майбутніх вчителів української мови та літератури, – мета даної статті полягає у визначенні найбільш ефективних джерел вивчення етнології з урахуванням регіонального (подільського) аспекту.

Виклад основного матеріалу... Одне із головних завдань сучасної освітньої системи – формування національної свідомості молоді та виховання української еліти, яка б виступала відповідальною за збереження національної самоідентифікації у будь-яких умовах. І цілком зрозуміло, що найбільша роль у виконанні цього завдання покладається саме на вчителів української мови та літератури як носіїв морального та духовного здоров'я, національно свідомих громадян-патріотів, актуалізуючи, таким чином, значення етнології у підготовці вчителя-словесника.

Сама ж етнологія як самостійний науковий напрям повинна спиратися на відповідний корпус історичних джерел, що своїм завданням має не лише відповідну реконструкцію різночасової побутово-обрядової, звичаєвої та виробничої дійсності українського етносу, але тяжіє до адекватного тлумачення її етнокультурної динаміки, розкодування, необхідного для цілісного розуміння етнологічних особливостей етносу в історичному минулому.

У цілому, беручи до уваги загальні підходи до класифікації основних джерел етнології як гуманітарно-історичної дисципліни, а також пам'ятаючи про один із домінуючих постулатів джерелознавства при проведенні історичних досліджень – комплексність їх використання, ми все-таки зосередимось на тих джерелах етнології як науки, які особливо ефективні та актуальні в системі професійної підготовки вчителя української мови та літератури. Ще однією важливою, як на наш погляд, умовою виділення даних груп етнологічних джерел із переліку ми визначили доступність до них у будь-який час і за найменшої втрати часу та засобів, що є досить актуальним в сучасних умовах розвитку інформаційних технологій. Зокрема, художні твори з шкільного курсу української літератури попадають в коло інтересу студентів-філологів при вивченні курсу української літератури у традиційному хронологічному ключі, і тому, цілком зрозуміло, що при

підготовці до семінарських занять з етнології студенти зможуть їх використати як ілюстрацію до розкриття певних тем. Однак варто зауважити, що значно активізується даний процес за умови уведення викладачем даних творів до списку рекомендованої літератури з кожної конкретної теми.

Проблема художньої літератури у академічному історичному джерелознавстві має міцні традиції, відбиваючи загальні принципи наукового джерелознавства, розкриваючи історію взаємин літератури, історичної науки і філологічних дисциплін, проте у різні історичні періоди вона набувала певного ідеологічного забарвлення. Зокрема в радянський час ця позиція характеризувалася тенденційно і однозначно: як історичне джерело (оскільки етнологія як наука в цей період не розвивалася) розглядалися тільки літературні тексти давнини, водночас у історичних працях художні твори нерідко використовувались як коментар до подій і явищ суспільного життя.

Досвід свідчить, що при вивченні етнології художній твір як джерело наукової інформації цікавий і вартісний з кількох причин: по-перше, завдяки розгорнутому у часі й просторі (якщо мова йде про великі жанри) авторському опису побутових умов (одяг, їжа, деталі інтер'єру, засобів виробництва тощо), характерів героїв, мотивів їхніх вчинків через призму ціннісних орієнтирів, світоглядних уявлень, звичаєвих норм та моральних принципів вимальовується загальне уявлення про етнокультурний характер епохи, норми і особливості приватного життя та звичаїв громади, її різних вікових та соціальних верств. По-друге, присутній у художньому творі детальний опис матеріально-побутових умов життя і праці етносу сприяє відтворенню цілісної образної конкретики предметно-речового оточення людей у певний історичний період, сприяє усвідомленню їх плинності та минучості; визначенню основних причин динаміки багатьох явищ матеріальної та духовної культури. По-третє, розкриття внутрішнього світу героїв, аналіз їхніх емоційних переживань, спостереження за ходом їх роздумів, розвитком мрій і намірів, споглядання за їх віруваннями і потаємними переживаннями, конкретними життєвими виборами і вчинками сприяють розумінню духовної складової повсякденного життя народу, його ментальних складових, того, що у філософській, етнопедагогічній, етнопсихологічній та етнологічній науці розглядається як складові національного характеру чи особливості ментальності.

Цілком зрозуміло, що романи, повісті, нариси, новели, оповідання, драматичні твори, написані в певний історичний період, «не можна називати документальним джерелом у прямому розумінні», однак істориками вже давно помічено, що справжні письменники, працюючи над історичною тематикою, ретельно вивчають історичні документи, занурюючись не тільки у хронологію подій, у причинно-наслідкові зв'язки між ними, а й у предметно-речове оточення персонажів, морально-психологічну атмосферу часу, породжену світоглядними уявленнями, прагнучи не схибити проти відповідності зображуваної реальності, виявляють як дослідницький талант, так і громадянську позицію. Написані з таких позицій твори на історичну тематику справді набувають характеру панорамного письменства, багаті на достовірні деталі, дрібниці, нюанси, сприяючи тому, що, на відміну від традиційних істориків, для яких художня література може бути використана як додаткова, але не обов'язкова підказка для реконструкції подій, для етнологів вона стає важливим джерелом розуміння реалій життя народу в минулому.

Особливе значення для етнологічних досліджень побутової дійсності мають художні твори, написані автором синхронно з епохою, або по її свіжих слідах, коли письменник сам був занурений в «історичну лабораторію» твору і побачив реалії життя не лише «зсередини», а й «врівень», будучи водночас і літописцем, і «фотографом» дійсності.

Пишучи твір, письменник моделює життя, осмислюючи його, проаналізувавши й узагальнивши всі доступні йому відомості про нього, розставляє необхідні акценти, визначає доміанти громадського життя, вирізняє особливості особисто-персонального буття людей, обставляючи його побутовими та виробничими дрібницями. З цієї точки зору художній твір є не тільки відбитком змодельованої реальності, але й вмістилищем її складових. Отож, художній твір, так би мовити, налаштовує етнолога на потрібну хвилю сприймання минулого.

Історичні та художні твори, історико-літературні, теоретичні й критичні статті багатьох письменників становлять великий інтерес для етнолога, водночас вимагаючи від учителя-словесника значної етнологічної компетентності при їх аналізі. До прикладу, цілком зрозуміло, що старшокласники, прочитавши повість М.Коцюбинського «Тіні забутих предків», обов'язково потребуватимуть пояснення того, чому біля померлого Івана односельці влаштовують ігри із сороміцькими мотивами; чому так дивно поводить себе Іван в Свят-вечір, виглядаючи гостей із «того світу». Також на прикладі цього твору вчитель-словесник має можливість підвести школярів до розуміння символіки води та вогню у житті гуцулів, і оминати такого аналізу буде досить проблематично, оскільки ці елементи згадуються в тексті повісті більше сотні разів.

Вкотре звернутися до впливу світу природи і системи первісних уявлень та поглядів на вироблення і формування релігійних вірувань та пов'язаних з ними магічно-обрядових дій і ритуалів вчитель-словесник матиме нагоду під час прочитання повістей О.Кобилянської «Земля» і

«В неділю рано зілля копала», драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня», новели Ю.Яновського «Дитинство», кіноповісті О.Довженка «Зачарована Десна» та ін. І щоразу етнологічний аналіз вчителя повинен допомогти читачам підійти до розуміння того, що будь-яка первісна культова система виникає зі спроб людей пояснити навколишній світ та явища, які відбуваються в ньому, пов'язана із природно-географічним розміщенням краю, і формується на тлі природи, відбиваючи тісний зв'язок з нею. Водночас школярі усвідомлюють вплив природно-географічних елементів різних історико-етнографічних регіонів України, описаних у різножанрових художніх творах, на виникнення і розвиток певних видів діяльності місцевого люду (у гуцулів – скотарство через бідність ґрунтових ресурсів гірського краю; для волинян – землеробство, мисливство, промисли, пов'язані з обробкою деревини тощо). Вплив домінуючих ремесел і промислів безпосередньо проявляється у етнографічних відмінностях кожної етнічної спільноти і виражається в таких елементах, як одяг, господарські будівлі, обрядова та щоденна їжа, засоби виробництва, прикраси, символіка вишивки, музичні інструменти тощо. Отож цілком зрозуміло, що знання, отримані при вивченні етнології, допоможуть вчителю-словеснику у формуванні його професійної компетентності.

Значною мірою дослідницький інтерес при вивченні етнології спроможна задовольнити періодична преса, яка за радянських часів була пропагандистом нового способу життя, нового побуту, зокрема й нової «червоної» й радянської обрядовості, а в добу незалежності є джерелом відомостей про традиційні та сучасні святково-календарні традиції. Контент-аналіз цієї важливої групи етнологічних джерел дає можливість «вжитися» в епоху, зрозуміти, в яких конкретно-історичних умовах функціонувала обрядовість, відкрити значну кількість прихованої інформації, що висвітлює процеси деформації традиційного світу подолян. Періодика з дня в день накопичувала унікальний матеріал завдяки проголошеним провідними темам і кампаніям, часто системно аналізуючи його і вміщуючи у постійних рубриках, відстежуючи читацькі відгуки й реакцію громадськості на нововведення в побуті народу.

Зокрема, при опрацюванні матеріалів до вивчення теми про історичну динаміку і сучасний стан календарної обрядовості доцільно використати Хмельницьку обласну періодичну пресу, районні друковані видання. Зокрема, до списку рекомендованої літератури для підготовки до семінарського заняття з даної теми ми винесли наступні видання за різні роки: «Червоний шлях» – 1922 (далі – «Червоний кордон») 1924, 1926, 1927, 1928, 1929, 1936, 1937 рр.; «Червона правда» – 1922; «Радянське Поділля» – 1944, 1958, 1960, 1962, 1968, 1971, 1978, 1986, 1988, (далі – «Подільські вісті») 1991, 1992, 1994, 1995, 1998, 2004, 2005, 2006, 2008, 2009, 2010), «Корчагінець» – 1991, «Наддністрянська правда» та «Подільянин» (Кам'янець-Подільський), «Прибузька зоря» (Хмельницький район), «Красилівський вісник» (Красилів), «Ленінським шляхом» (Городок), «Новий шлях» (Полонне) та ін.

Досліджені матеріали уможливають висновок про те, що в періодиці радянських часів гостро ставилося питання про науково-атеїстичну пропаганду. Інтенсивність таких публікацій значно збільшувалась під час загострення антирелігійних кампаній як відповідь на прийняті рішення про посилення агітпропагандистської роботи. Аналіз матеріалів преси дозволяє вивчити особливості форм та методів проведення у 20-х рр. ХХ ст. на Поділлі антирідзв'язних та антипасхальних кампаній, введення в побут подолян «червоної», а пізніше (60-70-ті рр. ХХ ст.) – нової радянської обрядовості та боротьби за подолання релігійних забобонів. Цінною є інформація газетних статей про прояви релігійності серед всіх категорій населення краю, ілюструючи поступову еволюцію свідомості віруючої людини та її адаптацію до реалій нової радянської святкової дійсності впродовж ХХ ст. Аналіз сучасного святкового календаря на регіональному рівні також поруч із використанням польових матеріалів актуалізує використання місцевої періодики, яка допомагає «вжитися в епоху», сприяє формуванню умінь аналізувати сучасні глобалізаційні явища, визначати їхній вплив на сучасну обрядовість українців і подолян зокрема.

Варто зауважити, що публікації періодики періоду незалежності України в цілому є свідченням подальших трансформацій та десакралізації народних обрядових традицій, їх тяжіння до глобалізаційної уніфікації. Зокрема, у царині громадських форм святкування народного календаря описуються змішування елементів родинно-хатнього, суспільно-громадського та церковно-християнського підтекстів. Спостерігається також взаємонакладання елементів багатьох обрядів із різних календарних циклів та родинної обрядовості. Досить стійкими залишилися елементи, привнесені в святкову звичаєвість радянською владою: обов'язковими залишилися в громадських формах свят урочисті мітинги, виступи посадовців, звіти про досягнення, преміювання передовиків, відкриття дошки пошани тощо. В цілому, на основі аналізу польових матеріалів та місцевої преси про громадські форми святкування сучасних календарних дат як державних, так і традиційних народних і церковних, чи тих, що залишилися в спадок від радянського календаря, на семінарському занятті студенти зможуть зробити висновок про усталений на сьогодні суспільно-громадський формат багатьох календарних свят: «церква-влада-громада».

Проблемі особливостей адаптації традиційної обрядовості і звичаєвості подолян до суспільних викликів ХХ ст., зокрема аспектам формування і функціонування сучасного святкового календаря, циклів родинної обрядовості, народної медицини, метеорології, зміни світоглядних уявлень присвячена низка публікацій у загальноукраїнських фахових журналах «Народна творчість та етнографія», «Народознавчі Зошити», «Берегиня», та ін., у численних збірниках наукових праць і матеріалів конференцій, зокрема й Подільських. До прикладу, до списку рекомендованої літератури для підготовки до семінарських занять з етнології ми внесли матеріали подільського наукового збірника «Освіта, наука і культура на Поділлі», загальноукраїнського «Етнічна історія народів Європи» та всеукраїнських фахових журналів «Народна творчість та етнографія» і «Берегиня». Значною мірою дослідницький інтерес при вивченні динаміки етнологічних явищ (побуту, засобів виробництва, одягу, святкових, ритуальних та буденних страв, обрядовості, звичаєвості, світоглядних уявлень – матеріальної та духовної культури) подолян спроможний задовольнити навчальний посібник «Історія міст і сіл Хмельниччини (за працями Ю.Й.Сіцінського і М.І.Теодоровича)» (2011), який містить відомості етнографічного, культурологічного, фольклорно-звичаєвого характеру про всі населені пункти сучасної Хмельниччини, зібраного свого часу (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) від мешканців, почерпнуту з архівних джерел, статистичних збірників [1].

Вивчаючи вказані етнографічні збірники, можна прослідкувати територіальне поширення та локальну своєрідність, історичну динаміку звичаєво-обрядових дійств, вірувань, повір'їв, фольклорних творів і явищ.

Одне із найважливіших місць при проведенні семінарських занять із етнології в системі підготовки студентів-філологів належить польовим матеріалам і відомостям, отриманим від безпосереднього спілкування із носіями етнічних традицій або методом «включеного спостереження» – опису того, що студент спостерігав сам під час безпосередньої участі в обрядах календарного чи родинного циклу, під час спостереження за їх сучасними локальними особливостями, своєрідною обрядовою символікою, ритуалістикою та фольклору. Наявність польового матеріалу підвищує результативність вивчення історичної динаміки етнокультурологічних явищ, сприяє усвідомленню їх локальної своєрідності, активізує вміння робити висновки та узагальнення. Завдання для збору польового матеріалу включає вміння проводити бесіди з інформаторами (респондентами), фіксацію даних про предмети матеріальної культури (поселення, житло і інші будівлі, одяг, прикраси, начиння, їжу тощо), опис поведінкових елементів життя місцевих жителів (звичаїв, обрядів, ритуалів, народну педагогіку і метеорологію, календарну та родинну обрядовість т.д.), різножанрових фольклорних творів. В цілому, джерела, отримані шляхом експедиційного спостереження, мають важливе значення і специфічну властивість: вони створюються студентами за умови активних дій (спілкування, спостереження, аналізу, порівняння із загальноукраїнським різночасовим матеріалом тощо), і також мають вищу цінність, аніж уже кимось опубліковані та неодноразово проаналізовані, а відповідно – оцінюються вищими балами.

Варто також зауважити, що отримані при підготовці до семінарських занять вміння користуватися усім різноманіттям джерельної бази етнології, зокрема збирати етнографічні матеріали методом «включеного спостереження» та проводити польові дослідження, опрацьовувати друковані етнографічні матеріали із наукових збірок та фахових видань, віднаходити етнографічні відомості в творах української літератури, мають значну прикладну цінність: сприятимуть майбутнім вчителям української мови та літератури у їх професійній діяльності. До прикладу, як свідчить власний педагогічний, науковий та кількарічний досвід як члена журі обласного відділення МАН у секції «етнологія», у переважній більшості керівниками учнівських робіт, поданих на конкурс як у цій секції, так і особливо в секції «фольклористика», є саме вчителі української мови та літератури. І, як свідчить аналіз робіт та захистів учасників, саме через некомпетентність учителів при визначенні наукового апарату дослідження, через відсутність умінь використовувати різні джерела (окрім переважно підручників з етнології), роботи хибують відсутністю регіонального матеріалу та аналізом його особливостей, зокрема й етнокультурної динаміки. У переважній більшості роботи мають компілятивний характер, з ухилом до етнографічного опису чи ілюстративного переважання. Даний факт в цілому ще раз актуалізує місце етнології як гуманітарно-історичної дисципліни в системі підготовки майбутнього вчителя української мови та літератури, у формуванні його фахової компетентності.

Висновки... В цілому, етнологічна підготовка студентів-філологів сприяє формуванню їх професійних компетентностей, озброєє їх вміннями здійснювати пошукову народознавчу роботу, у процесі якої вони активно виховуватимуть національно свідомих особистостей, справжніх українців. Водночас проведений аналіз джерел вивчення етнології як дисципліни в системі підготовки майбутніх учителів української мови та літератури з урахуванням регіонального матеріалу засвідчив, що найбільш дієвими з них є аналіз творів української літератури, періодики, фахових видань та збірників конференцій. Потужний потенціал мають також польові етнографічні

матеріали, а вміння їх збирати та аналізувати в практичній роботі вчителя-словесника сприятиме формуванню професійних компетентностей, зокрема сприятимуть підвищенню якості дослідницької роботи в системі МАН. Водночас проведений аналіз ефективності етнологічних джерел вимальовує перспективи їх подальших досліджень, предметом яких можуть стати музейні експозиції, матеріали суміжних дисциплін та наук, інші види письмових джерел, місцеві подільські меморати.-перекази та ін.

Список використаних джерел та літератури:

1. Історія міст і сіл Хмельниччини (за працями Ю. Й. Сіцінського і М. І. Теодоровича) : навч. посіб. / уп. Тимошук О. – Хмельницький : Поліграфіст-2, 2011. – 560 с.
2. Етнологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrref.su/kraevedenie-i-jetnografija/154626-Etnografija-kak-nauka.html> поведінки
3. Культурологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrrefs.com/%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F-%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8F%D0%BA%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96/>
4. Лозко Г. Етнологія України: Філософсько-теоретичний та етнорелігієзнавчий аспект : навч. посіб./ Г. Лозко – К. : АртЕК, 2001. – 304 с.
5. Макарчук С. А. Етнографія України : навч. посіб. / С. А. Макарчук. – Львів : Світ, 2004. – 406 с.
6. Польові дослідження, їх місце у формуванні джерельної бази етнології / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archaeology-ethnology.onu.edu.ua/?page_id=177.
7. Тиводар М. П. Етнологія : навч. посіб. / М. П. Тиводар. – Ужгород : Гражда, 2010. – 504 с.
8. Уривалкін О. М. Історичне краєзнавство : навч. посіб. / О. М. Уривалкін. – К. : КНТ. – 296 с.

Анотація

О.Ю.Барташук

Активизация изучения этнологии в системе подготовки филологов: источниковедческий аспект

В статье на основе анализа различных подходов к классификации источниковой базы этнологии как историко-гуманитарной дисциплины определены оптимальные источники ее изучения сквозь призму подготовки украинских филологов с акцентуацией на региональный аспект. В частности, одним из наиболее эффективных источников, отражает не только общие принципы научного источниковедения, но и раскрывает историю взаимоотношений этнологии, художественной литературы, исторической науки и филологических дисциплин, определены произведения из школьного курса украинской художественной литературы. А учитывая региональный аспект в источниковедении этнологической науки значительное внимание уделено периодике, материалам научных конференций и профессиональных сборников.

Ключевые слова: этнология, источниковая база этнологии, подготовка учителя украинского языка и литературы, историческая динамика, этнокультурные явления, художественные произведения, периодика, профессиональные сборники.

Summary

O.Yu.Bartashuk

Activization of Ethnology Studies in the System of the Future Philologists Preparation: Historical Aspect

On the basis of the analysis of different approaches to classification of the source base of ethnology as historic-humanitarian discipline, optimum sources of its study through the prism of preparation of Ukrainian philologists with the accent to the regional aspect are determined. In particular, one of the most effective sources reflects not only general principles of scientific source study, but also reveals the history of interrelations of ethnology, belles-lettres, historic science, philological disciplines, the works from the school course of Ukrainian belles-lettres are determined. Taking into account regional aspect of the source study of ethnological science, much attention is paid to the periodicals, materials of scientific conferences, and professional collections.

Key words: ethnology, source base of ethnology, preparation of the teacher of Ukrainian language and literature, historic dynamics, ethnocultural phenomena, belles-lettres, periodicals, professional collections.

Дата надходження статті: «10» жовтня 2013 р.